

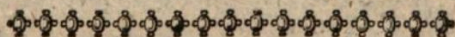
Den
almindelige
Natur = Historie,
i Form af et
DICTIONNAIRE,

ved
VALMONT DE BOMARE,
Démonstrateur d'Histoire Naturelle &c.

Oversat, forøget og forbedret
af

H. VON APHELEN,

Prof. Philos.

Femte Tome.

Kjøbenhavn, 1769.
Trykt hos T. L. Borup, boende i store
Helliggeist-Strædet.

ætida, vøxer paa Nabredde, dens Rod er ujevn og puffed, dens purpuragtige Blomstre ere læbedannede, og Læberne ere buntede. Denne Plantes Blade agtes særgode for Hæshed, og for trediedags Feber: den er og meget kraftig paa aabne Saar. Det er denne Plante hvorum nogle Skribentere have talt under Navn af Panax Coloni, som bemærker Landmandens almeene Raad (Lægemiddel.) Angaaende den døve Nælde med gule Blomstre, *lamium flore luteo & folio oblongo*, da bruges denne Planteielden: man betiener sig undertiden deraf i Steden for den døve hvide Nælde. Der gives mange andre Særslag *Galeopsis* og *Lanium* hvorum vi ikke her vil tale. Efter Wallerii Beretning, ere saa Planter, der give i Chymien mere vegetabilisk Saltlage.

Nælderne ere meget gode for Hønsnene, saa og for Dvæget, de ere sunde, søde meget vel, og Mælkesøerne give derefter overflodig Mælk, god Fløde og godt Smør. De kan afflaaes tre Gange om Aaret, og give hver Gang et overflodigt Høe; de kan forplantes med Grø og med Rødder, en saadan Nælde Eng kan giødskes med Elleløv og Greene, hvorum kan sees Brugs Patronens Hr. Strangchs Afhandling om Nælder.

Næpe, see Roe.

Næsehorn, *Rhinoceros*, (*rhinoceros* ou *porte-corne*, *rhinoceros*) (a). Er det mest usædvanlige og største af alle fireføddede Dyr næst Elefanten. Man finder det i de Africanske og Asiatiske Ørkener. Dette Dyr's Særkiende siger Brisson, pag. 113. er at have i hver Kæbe to Fortænder meget langt fra hverandre; tre Tæer med Horn eller Klove paa hver Fod og et kegelformigt Horn paa Næse.

(a) Plin. Hist. Nat. Lib. VIII. cap. XX. *Rhinoceros*, hvilket Navn er Græsk og sammensat af *ῥίς* *Pis* og *ῥίνας*, *Naricornis Catelani*. Strabo og Plinius ere de første, som have skrevet om dette Dyr; de Gamle Græker have ikke kiendt det, og Aristoteles har ikke talt derom. Pompeius lod dette Dyr først see i Europa, hvilket var omtrent trehundrede Aar efter Alexanders Tid. De Tydske kaldes det Næsehorn.

Næsen: den foreste Deel af hver Kæbe er nogenledes afladet, eller hellere, ligesom fiirskaaen, og hver Fortand staaer næsten i een af de Huffer, der ere dannede ved det Foreste af Kæberne og deres Sider. Dette Dyr har ingen Hundetænder; men tolv Kindtænder i hver Kæbe, sex paa hver Side.

Næsehorns Beskrivelse.

Dette store fireføddet Dyr er omtrent sex Fod højt fra det Øverste af Ryggen indtil Jorden; omtrent tolv Fod fra det Øverste af Sunden indtil Halen; det er ligesaa tykt om Kroppen som det er langt: Hovedet er aflangt, tykt, og ligner temmelig Bildsvinets, undtagen Sunden; Øinene ere smaa, men muntre og blussende: Ørene ligne Svinets, de ere elleve Tommer brede og høye: Munden er ikke meget opflaet, den er kun omtrent en halv Fod paa hver Side. Man merker, at naar dette Dyr vil tage noget for at æde det, er Overlæbens Hud, som det kan udstrække i Skikkelse af et Ørneneb, og atter trække tilbage efter Behag, meget længere end den nedre, som er syv Tommer breed: Hornet, som er paa dets Næse, er undertiden dobbelt, fornemmelig paa de Africanske, men sielden.

Huden, som er meget tyk, udstrækker sig tre Fod, fra Ørene til henimod Begyndelsen af Ryggen: den gienfoldes sig, og hænger derefter ned paa begge Sider af Halsen i Skikkelse af en flad Munkesette, hvorafr Portugiserne have taget Anledning at kalde dette Dyr *Indiansk Munk*, (a) (*Moine des Indes*.) Denne første Hud danner, paa sit Øverste, et Slags udstoppet Krands eller tyk Fuld, som hænger ned paa begge Sider lige indtil det Nederste af Bugen og slaaer tre Følde paa hver Side, den ene hos den anden, hvilke gaar om Dyrets Bove indtil Knæene, som om det vare Støvler: under Halsen hænger en anden Hud, som er afrundet, meget tyk, omtrent en Fod lang og ligner temmelig en stor Studs Doglæp; fra Ørene indtil den første Fuld er tre Fods Fravidd. Neden under denne første Fuld, som Strabo sammenligner med et Skuldergehæng, udgaar en Hud, som strækker sig til Krydset; den er meget

(a) De kalde det *Abada*.

get tyk og ligner disse Dækker, som man lægger paa saarede Hestes Ryg: denne anden Hud strækker sig og til begge Sider, og sætter paa alle sine yderste Kanter en meget haard tyk Fold, der er omtrent fire Fod lang paa Ryggen og otte Fod breed, det er at sige, fire Fod til den Side af Bugen. Halen begynder een Fod lavere end Krydsen, eller end det Yderste af den anden Hudfold; den er hen ved tre Fod lang, men otte Tommer af den er fæstet til Dyrets Krop lige indtil Rumpehullet, den er temmelig tynd, og bestaaer af mange Knuder, som staae meget tæt sammen. Hunnens Hale falder ind i to tykke Folde af Huden, hvilke Folde ere meget lange og ganske haarde. Dette Dyr har ingen Haar uden paa Halen og Ørene.

Næsehorns Kryds er meget sært; det er omgivet med to tykke Folde som udstoppede Ringe eller Mallekrandse, hvilke tage deres Begyndelse paa hver Side ved den yderste Kant af den anden Hud, og som naae hen til Halen hvormed de forenes hos Rumpehullet: saaledes er Næsehorns Kryds deelt i to Parter ved Halen, hvilket danner ligesom en halv Cirkel eller en Bue, som er omtrent opspændt til tre Fod i Omfæng, uden at indbesatte Bueskrængen deri. De tvende Baglaar ere og indsvøbte indtil Knæerne udi et Slags Støvler (a) med mange Folde. Bugens Hud er kun atten Tommer fra Jorden; den udgaaer under fra de yderste Kanter af Ryggens, og lader ligesom den kom ud neden under fra et Sæddække; thi Hudfoldene ere ikke fæste til Kroppen, men de hænge ud over samme een, to, ja end og paa sammesteder, tre og fire Tommer. Denne Bugens Hud er tynd og løs, og er kun to Fod breed; dette var fornødent, fordi da Næsehorns Hud kunde ellers ikke udstrække sig, skulde det blive Dyret umueligt at æde, og Hunnen kunde ikke faae Unger; paa den anden Side, hvis den havde været bredere, skulde den være mere udsted for Fiendens Pile og Angreb, da den ikke er forvaret med deslige haarde Hude, som indhylle det Øvrige af Legemet.

Næse

(a) Bortes, man kunde med bedre Gøye kalde dem culottes, Buxer.

Næsehjørnets Hud er brungraa: den er bedækket over alt, undertagen ved Hovedet og under Bugen med Knuder som Bredblegner der i Skikkelse ligne temmelig visse Slags flade Knapper, som bruges i Klæder, og ere mere end een Linie høiere end Huden; de som staae ved Krydset og det Bageste falde mest i Dinene. Naaget denne Huds Haardhed, er Dyret dog ikke mindre omskindet (omfølende;) man har seet det at stutte sig ved et Slag af en liden Klæp. Fødderne bestaae af tre Glæner hvoraf de Midterste er af Horn for paa og af en haard Hud som Liigtorners bagen til: de to andre ere et Slags Klør.

Man seer af denne Beskrivelse, at Næsehjørnet er næsten saa lang som Elefanten, men det er ikke saa tykt, og har kortere Been. Den Rhinoceros, som man har vist i Paris 1748. var kun een Fod fra Knæene til Jorden. Dette Dyrs fire Fortænder ligne store Tærninger: Kindtænderne ere saa skarpe at de afbide Halmen og Træernes Kviste ligesom om det skede med en Sar. Dets Næseborer ere temmelig store, de staae en halv Fod fra hverandre og een Fod fra Dinene, hvorimellem er ti Tommers Fravidde. En anmerkkelig Særhed er, at den Asiatiske Rhinoceros Tunge skal være blød som Floyel, da derimod de Africanske Næsehjørnes Tunge er haard, vortet eller ujævn som en Tiil, og skal derfor tage Huden af alt hvad den slikker (a). Den som man har seet i Paris slikkede Ansigtet paa een af sine Bevogtere uden at gjøre ham nogen Skade. Denne Rhinoceros blev veyet i Sturgard i Hertugdømmet Wirtemberg, og veyede, siger man, fem tusinde Pund. Kolbe siger, at den Africanske Rhinoceros har og mindre Øren, og gemeenligen et kortere Horn.

Næsehjørnets Levetid, Underhold, Sædested.

Han-Rhinoceros ligner noget i Skabning Elefanten og Kameeldyret; men og meget Øren. Hunnen har et Øver og to Speener eller Melkevorter, hun har ingen Melk til andre Tider end mod hun skal føde og medens hun sues; derfor er det vanskeligt at merke til hen-

(a) Denne Tungens Haardhed kan tages i Tvivl, allerhøjest da det er intet Rovdyr.

hendes Doer paa andre Tider. Næsehornets Skrig ligner en flaa-
aandet Dros; man skulde næsten sige at det giver kun Lyd med sine
Næseborer; dette Skrig høres ikke meget langt; men naar det løber
og er opsat, kan man høre det meget langt fra.

Bochard beretter efter Damir og Alkazuin, Arabiske Skri-
bentere, at Hunrhinoceros føder sin Kalv efter at have baaret den
tre Aar; at hun ikke begynder at yngle forend hun er halvhundrede
Aar, og at hun lever syv hundrede Aar. Alt dette ligner meget
et Eventyr; og hvis det er sandt, at Næsehornet opnaaer al sin
Størrelse i femten Aar, da kan Hunnens Bæretid ikke være meget
over femten Maanedes, og disse Dyr's Levetid hundrede Aar eller
omtrent; hvilket og en troværdig Tyrk, som var meget bereist, har
forsikret os om. Man finder Næsehorne allevegne hvor der ere Ele-
fanter; nemlig, i de Africanske Ørkener, i Abyssinien, i Kongeri-
gerne Bengalen og Paranaudi Asien. Deraf gives og nogle i Pro-
vintsen Quang-Si i China: men de Lande, hvor man antræffer de
fleste Næsehorne, ere den store Mogols Stater, og i Kongens af
Ava, Cambaya, og Jacatra. Det som blev fremvist i Paris var
bleven bragt fra Achem paa Øen Sumatra i Kongeriget Ava. Det
var tamt, venligt, ja vilde end og give Tegn paa sin Venlighed.
Det aad stedse Høe, Halm, Brød, Frugter, Grønt, og i Almin-
delighed alt hvad man gav det, undtagen Kiød og Fisk: det drak
derefter, nemlig meget, og i Forhold med sin Vædehyst. De som
vartede det forsikrede, at det aad om Dagen 66 Pund Høe og tyve
Pund Brød, og at det drak fiorten Spand Vand. Det gad gjerne
lide Tobak-Røg; og de, som fremviste det, fandt Fornøjelse i at
puste Røg i dets Næseborer og Mund: Det drak og Al og Viin.

Dette Dyr, siger Pater le Comte, æder og med Fornøjelse
Trægreene fuldbesatte med grønne Tørne-Pigge, tillige med Bladene
hvilke det bryder og bøyer med en besynderlig Begierlighed og Be-
hændighed. Derfor æder den Rhinoceros, hvis Tunge er skarp og
haard, ikke Græs, han æder hellere Buske, Gyvel, Tidse; og for,
nemmelig et Slags Plante, som ligner meget Enebærtræet, men
som lugter ikke saa godt, og hvis Pigge eller Naale ere langt fra ikke
saa

saa spidse. Europæerne ved Godthaabs Forbjerg kalde denne Plante, Næsehorn-Krat.

Den Asiatiske Rhinoceros gider gjerne opholde sig hos Moradser, Moser og i de seede Græsgange. Den æder Græsset ligesom Orneene. Man forsikrer, at den kan svømme, at den vil gjerne bade i Vandet, at den løber saa let og saa hastigt, at den kan undertiden løbe 60 Miil om Dagen, hvilket er næsten utroligt i Betragtning af Dyrets Længde og Stabning (a).

Næsehornets Jagt, dets Styrke, Grumhed, Strid med Elefanten.

Man maa ikke troe, efter deres Beretning, som viste dette Dyr i Paris, at man dræber det med Kanonskud om Sommeren naar det løber, eller om Vinteren med Pile naar det sover i et Morads. Dette Dyrs Hud er for tyk til at igiennemskydes med Pile, og det løber alt for hastigt til at kunne føre med sig og stille en Kanon efter det. Vi ville her anføre hvorledes Rhinoceros jages og fanges efter nogle Naturkyndiges Beretning: de sige at naar Hunnen lader sin Kalv sue i Græsgangene, angribe Indianerne hende; endeel af dem bevæbnede med Piler og andre med Bøsser; hvis de ere saa lykkelige at dræbe hende med Bøsseskud eller anderledes, tage de den Unge, som ikke endnu kan løbe meget hastigen, ej heller forsvare sig. Men denne Jagt er meget farlig; thi endskjønt Rhinoceros gjør naturligviis intet Menneske uoget Ondt, søger den dog undertiden Skudet naar den er saaret, og omkaster, siger Bontius, alt hvad den finder for sig, baade Mennisker og Heste. Denne samme Bontius føyer til, at Hunnen søger ikke Skudet førend hun har bragt sin Kalv eller Unge i Sikkerhed. Saaledes fanger man de unge Rhinoceros. Jagten efter Hanrhinoceros er ikke saa farlig. Indianerne bygge, paa de Steder disse Dyr komme ofte, en stærk Hytte

(a) Der kunde gjerne staae ganske utroeligt, og umueligt for et Dyr, der er saa plunt, tungt og kortbeened som Rhinoceros; hvilket og vel alle vil sige, som for nogle Aar siden saae det her i Kjøbenhavn tillige med mig.

Hytte med mange Døre eller Porte, som de omringe med Træer og Greene; de sætte et Steds i denne Hytte, en Hunrhinoceros, som er allerede tam, paa den Tid hun vil løbe eller er avelysten, og lade den forestie Dør af Hytten staae, aaben: Hannen, som da tilloffes af Hunnen, er ikke saasnart kommen derind førend Indianerne, som havde skult sig, lukke Døren til; derefter dræbe de ham, eller og tage de ham levende. Dette er den eneste Maade at fange Rhinoceros levende, i det mindste i Asien.

I Africa, siger Kolbe, forstaae Folkene i Bamba meget vel at fange Rhinoceros: deres Maade er at oplaste, paa de Steder hvor disse Dyr komme tit og ofte, brede Graver, som ere meer og meer smale ned ad. De bedække dem med Greene af Træerne og med grøn Torv, for at Dyret ikke skal merke det. Naar disse Dyr komme efter Sædvane, falde de deri og kan ikke komme op igien. Hottentotterne, siger denne samme Skribent, gjøre næsten ligeledes: efterdi disse Dyr følge næsten altid den samme Vej naar de gaae ned til Elvene, kan man letteligen kiende deres Spor formedelsi deres Krops Tyngde. Hottentotterne oplaste paa denne Vej en Grav af syv til otte Fods Dybhed og omtrent fire Fod i Evermaal, i hvis Midterste de neddrive en spids Pæl, som de bedække saa kunstigen at end og Menniskenes Dine kunde derved blive fixerede. Naar Rhinoceros falder i denne Grav, slaaer det ikke Fejl, at han jo træffer Pælen, som giennemstikker enten hans Bryst eller Hals, hvorved den opholdes længe nok til at give Jægerne Tid at dræbe den aldeles med et Slags Raste/Spyd eller store Dolke.

Rhinoceros har en overmaade sin Lugtelse; den kan lugte al Slags Dyr langt borte naar Binden bær til den. Han markerer hen til dem i lige Linie, og omkaster alt hvad han finder i Vejen for sig; intet nøder den til at vige til Side: med sit Horn, som den har paa Næsen, oprykker den Træerne, opløster Steenene, som findes i dens Vej, og kaster dem bag om sig meget højt og til en stor Fravidde; med eet Ord; den nedslaaer alle de Legemer, som hans Horn kan faae fat i; hvis den ikke træffer noget naar den er vreed, gjør den Gurrer i Jorden med sit Horn og kaster en Rængde af den

over Hovedet. Dette Dyr angriber fielden Menniskene med mindre det udfordres af dem, eller og nogen er klædt i rodt; i hvilke begge Tilfælde det bliver vreedt, og søger at faae fat paa Mennisket, som det kaster over sit Hoved med saadan Kert, at det kan døe af Faldet allene, hvorefter Dyret kan med sin Tunge slikke Riødet af Beenene; det gjør ligeledes med andre Dyr. Hvis man seer det komme, er det ikke vanskeligt at undgaae det i hvor grumt det end og er; gaaer det meget hastigt, har det ondt ved at vende sig; desuden kan det ikke see uden lige frem, saaledes kan man kun lade det nærme sig til en Gravidde af otte eller tj Skrid, og da vige lidt til Siden, hvorefter det ikke mere seer den som det forfulgte, og har ondt ved at finde den igjen.

Plinius og alle Skribenterne forsikre, at Rhinoceros er en naturlig Fiende af Elefanten. Den synes at hvæsse sit Horn paa Steene og Klipper; han anider det og an i Træerne og alle haarde Legemer; hvilket maaskee skeer af en naturlig Drift. Naar dette Dyr laver sig til Strid, og naar det angriber Elefanten, søger det at jage sit Horn i hans Bug paa det Sted hvor det veed at Elefantens Huder tyndest og blødest. Disse dyr stride om Græsningen hvorpaa de ere begge meget slugende; og for at hindre hinanden at gaae i Græs paa selysamme Steder. Elefanten, som er trædsk og snedig; undgaaer sommetider Rhinoceros Horn, matter den ud med sin Snaabel, hugger og slider den i Stykker med sine store Forsvars Tænder; men Rhinoceros vinder ofte Seyer. Mange holde disse Dyrs Strid for en Fabel. Ikke destomindre lod Emanuel, Konge i Portugal, en Hainrhinoceros stride Nar 1515 mod en Elefant, hvilken sidste blev overvunden paa Lissabons Fegterbane. Efter de Portugisiske Jesuiters og de Orientaliske Skribenteres Vidnesbyrd, seer man ofte døde Elefanter, som ere bleve giennemstukne af Rhinoceros Horn. De Portugisiske Jesuiter-Patres, som have været længe i Abyssinien, forsikre, at Indbyggerne der i Landet tæmme Næsehornene, bruge dem, og vænne dem til Arbejde ligesom de gjøre med Elefanter.

Swad Tid man har seet Rhinoceros i Europa, hvorledes dette Dyr's Horn, Blod, og Sud bruges.

Dion siger, at Keiser Augustus, efter at have overvundet Cleopatra, lod ved sit Seyers Indtog see en Rhinoceros i Rom for den første Gang. Plinius, som var mere bevandret i den Romerske Historie, forsikrer, at det var den store Pompejus, som først gav Folket et saadant Spectakel. Men siden lod man dem løste see paa den offentlige Legeplads. Det Romerske Folk fandt megen Fornøjelse i at betragte dem, snart paa en Tid de ikke bleve samlede til Strid, snart naar de sloges med Elefanten, Bjørnen, Tyren, eller og med Statens offentlige Fegtere; af hvilke Skuespille det første var uskønligt og mere behageligt for fromme og omme Gemytter, fordi det løb af uden Blods Ugyldelse; endelig, Augustus skaffede Folket ofte denne Tids Fordriv. Under Domitiani Regiering saae man ofte Rhinoceros at stride med Tyren, og Martial siger, at ikke noget Dyr stridde med mere Styrke og Grumhed. Denne samme Skribent søyer til, at Rhinoceros var meget langsom til Brede, men at naar den engang var bleven vreed, var intet mere forfærdeligt: man har seet, siger han, dette Dyr, at opkøste Bjørnen med sine tvende Horn, og kaste den meget let op i Luften. Naar man betragter den Hunrhinoceros, som 1748 var i Paris, begriber man letteligen, at naar Hannen vender sit Hoved imod sit højre Bøvblad, kan den bruge ligedan sine to Horn, som den undertiden har, og at det er end og i denne Stilning han samler alle sine Kræfter ligesom paa en Hvilepunct. Under den fromme Antonius saae man og to af disse Dyr; men siden det Romerske Riges Undergang, saae man ingen flere i Europa indtil Aar 1515. da man saae et Næsehorn i Lissabon; siden den Tid har man og ført nogle flere til Portugal og Spanien; endelig viste man og en Rhinoceros i London 1684., og endnu en anden for nogle Aar siden; men som det lader til er ingen af disse Dyr blevne bragte til Frankrig førend den, som man saae i Paris 1748, den var bleven bragt til Søes til Holland af en Hollands Skipper, derfra til Tydskland

og fra Lydskland til Frankerig. 1755. fremviste og Hollænderne een i Kiøbenhavn ic., som og blev ført til Søes; men, som der siges blev borte paa Rejsen tilbage. For at føre den til Lands; har man brugt en aaben Bogn, som, naar Væene vare flemme, maatte trækkes af tyve Heste. Formedelt den Europæiske Lufts Forskiæl, har man Omsorg for at smorre ofte dens Hud med Tran for at den ikke skulde blive haard.

Man paaftaaer at Hærhinoceros har et lidet Horn paa Ryggen paa den højre Bøv. det Horn, som staaer paa Næsen, er klart neden ved og sortagtig brunt oven til ligesom Huden; det er ikke ganske rundt, men lidt fladtrykt paa Siderne; det er meget tykt, lidt bagkrummet mod Ryggen, og meget haardt. Hunnens Horn er tykkere og mere langt, det er undertiden over halvtredie Fod langt fra Roden, og holder ni til ti Tommer i Evermaal (Diameter) neden ved; i Øvrigt ere disse Horn ulige efter Alderen: Hr. Bomare siger at have eet, som er meget smukt, samt brugraat af Farve, og endskjønt en Ende af Spidsen er afdagen, er det dog to og tyve Tommer langt, og holder syv i Evermaal neden ved.

Rhinoceros-Horn var i meget høj Priis hos de Romere. Hver Mand veed, at de vare umaadelige i deres Bades Yppighed. Fruentimmer holdte der i Beredskab Tudkar eller Tudkander (vases à bec) opfyldte med Olje saa vel grov som fin til deres Tieneste, som brugte Bad. Disse Kar eller Kander havde Fyrsterne og de Rige af Rhinoceroshorn kunstigen udbulede inden i og vel tilarbejdede uden paa. De Arabiske og Orientaliske Skribentere fortælle mange Fabler angaaende dette Slags Horn: de paaftaae, at naar det er fløvet, seer man deri mangfoldige Figurer, de ene mere underbare end de andre, at man seer der Mennisker, Fugle, Geder ic. deraf kommer det, siges de, at de Chinesiske og Indianiske Fyrster pryde deres med deres Skuldregehæng og deres Troner; man gjør og deraf Halsbaand, item Knivkaste til de Indianiske Kongers Brug, som altid betiene sig deraf ved Bordet, og som kiøbe disse Knive meget dyrt, fordi de troe, at Hornet svæder saasnart nogen Forgift, af hvad Slags det og monne være, kommer det nær; og at, naar man

Kian

skænker god Wiin, seer man den strax at hæve sig og at stumme. Kolbe har ikke været bange for at forsikre at han selv har seet det.

En af de Marsager hvorfor dette Horn er i saa høj Priis, end og i Indien, er dets meer end sædvanlige Haardhed, hvilket gjør, at det er beqvemt til adskilligt Snitverk eller Bildhugger Arbejde af de allersmukkeste og meget varagtige. Den Meening at en saadan Udgravning var naturlig for dette Horn, saa og den Egenkab at suede eller og at sprække i tu ved Gistens Nærmelse, er kommen fra Indierne til Europa. Man veed at Clements den VII forærede et Rhinoceros Horn til Kongen af Frankrig, formeenende at sende ham derved ret noget kosteligt: Venetianerne kiøbte da et Horn meget dyrt af en Jøde; og Paul Joye fortæller, at da de Franske plyndrede Medicis, store Hertugens af Toscana, hans Pallads, fandt de en Skat eller Liggendefæ, som var et Rhinoceros Horn. Ivore Tider, da man begynder at frasælde denne Fordom i Europa, seer man ikke mere disse Horn uden som Kariteter i de Nyffikenes Kabinetter. De sælges endnu i Indien for hundrede Daler. Ved Godthaabs Forbjerg have mange Begere, som ere giorte af dette Horn; endeel af dem ere meget net indfattede enten i Guld eller Sølv. Drejerne, som gjøre disse Drillekar, opsamle omhyggeligen Spaanene: man holder for at de ere til en fortreffelig Nytte i Convulsioner, Besvimelser, og i mange andre Upasseligheder. Ved bemeldte Cap eller Forbjerg er dette Dyr's Blod ligeledes i stor Højsagtelse. De Europæer, som kan faae det friske, komme det i en Næsehorn-Tarm, og udsiede det for Solen til at tørres: man siger at det er et særgodt Raad mod Forstoppelser, og til at heele indvortes Saar. Man indtager det i et Glas Wiin, i en Skaal The eller Caffe. Man forsikrer, at dette samme Lægemiddel helbreder og for Colik, standser Blodstod, beforder Gruentimres Maanedes Tider, hvilke tvende Virkninger ere, siger Redi, ganske stridige mod hinanden.

De Indianske Maurer, siger Bontius, spise med Lyst det unge Næsehorns Kiød; men naar dette Dyr er gammelt, er Kiødet saa haardt og sejt, at man maa have gode Tandter for at kunne

spise det. Hos Indianerne bruger man i Lægekunsten dette Dyrs Hud, Horn, Klover, Blod, Kød, Skarn, Urin, og i Almindelighed alt hvad der kommer af Rhinoceros: man udtrækker deraf flygtige Lægemidler, som hos Indianerne og Abysfinerne agtes almeengode imod al Slags Forgift: i deres Apotheker-Kunst bruges de ligeledes som Theriak hos os. Et Decoct af dette Dyrs Hud, indtagen tre Dage i Bad, raader Bod for Brækkelyst eller Væmmelse og Glauhed, hvad enten samme kommer af Mavens Svaghed eller af nogen anden Aarsag. Denne Hud er saa haard, at bemeldte Indianer og Abysfiner bruge den til Pantfere, Kyradser, Skjolde, ja end og til Plovjern. Disse Kyradser ere meget lettere og mageligere end vore. De kan udholde Bartsaner og Bøsseskud: endelig, man bragte ikke fordom fra Indien til Rom den beste Lycium, (Cateagummi,) (a) uden i Læderflaster af Næsehornets Hud. Charles Beigan siger, at dette Dyrs indkastede Skarn ligner i Stikkelse Heftens, og at Urtegaardsmændene der i Landet foretrække dette Dyrs Møg for al anden Gødskning.

I Henseende til Keem, som endeel kalde Rhinoceros, da kan man efter se hvad derom er sagt under Byffel. Man har og uegentligen kaldet Rhinoceros den Ethiopiske Tyr. Det synes og, siger Bomare, at endeel Skribenteres fireføddet Enhjørning er det samme Dyr som det Africanske Næsehorn. Endeel kalde og uretteligen Narhvalen See-Rhinoceros.

Naniesteem, (pierre rayée, pierre de Naniest ou pierre de Moravie.) Hr. Justi kalder saaledes et Slags kostbar Steen, som er usligen opdaget i Maravien, i Biergene paa Herregodset Naniest. Dette Slags Steen, som man hidindtil ikke endnu har fundet uden i en Kline paa det mest utilgængelige Sted af disse Bierge, er uden paa af en smuk melkvid Farve, og slaaes i tu i Stumper af forskjellige Størrelser, som ere mere eller mindre fængsfulde eller ngiennefsigtige i Forhold med deres Tykkelse. Denne Steen er besynderligen giennemstregeset og giennemtrukken efter sin heele

Længde

(a) See Cate.